

تبیین قانون جذب

فاطمه زارع دولت آبادی^۱

چکیده

قانون جذب به عنوان یکی از مفاهیم پرطرفدار، برای نخستین بار اواخر قرن نوزدهم، در قالب جنبش تفکر نوین مطرح گردید و اخیراً به واسطه رسانه‌ها، گسترش پیدا کرد و مورد استقبال عمومی قرار گرفت. این قانون بر این باور است، افکار و باورهای درونی انسان می‌توانند تأثیر مستقیمی بر رویدادهای بیرونی داشته باشند. ضرورت انجام این تحقیق، از آن رو احساس شد که آموزه‌های این قانون، بدون هیچ پشتوانه علمی، در ذهن بسیاری از مخاطبان، به عنوان یک چهارچوب انگیزشی گسترش یافته که می‌تواند اثرات مثبت در تمرکز، هدف‌گذاری و تقویت نگرش مثبت داشته باشد. این پژوهش، با هدف تبیین و این قانون و ارزیابی آن در چهار بعد فیزیکی، فلسفی، روانشناسی و دینی صورت گرفت. پژوهش حاضر به لحاظ متن، توصیفی-تحلیلی، به لحاظ هدف، کاربردی و به صورت کتابخانه‌ای جمع‌آوری شده است. نتایج نشان داد که مفاهیم قانون جذب، در ادبیات امروزی به شکل سطحی، اغلب سود محور و تبلیغاتی عرضه شده که نه با اصول علمی و نظری در حوزه‌های فیزیک، فلسفه و روانشناسی، قابل اثبات بوده و نه با معارف دینی، سازگار می‌باشد. و تعمیم کل نظریه، بدون تبیین‌های دقیق منجر به برداشت‌های سطحی و غیرعلمی، انتظارات غیر واقعی و ناکارآمدی شناختی در مخاطب شده است. از این رو تمایز میان باورهای عامه و نظریه‌های مبتنی بر شواهد علمی در این زمینه امری ضروری تلقی می‌شود.

کلید واژه‌ها: تفکر نو، جذب، قانون جذب، قدرت ذهن، مثبت اندیشی

۱. دانش آموخته سطح ۲، مدرسه علمیه نرجس خاتون دولت آباد، a.amoozesh1395@chmail.ir

مقدمه

یکی از مفاهیمی که در دهه‌های اخیر، توجه بسیاری از پژوهشگران، روانشناسان، حتی علاقمندان به علوم تجربی و عرفانی را به خود جلب کرده، فرضیه‌ای به نام قانون جذب می باشد. این قانون به این موضوع اشاره دارد، که انسان با افکار، احساسات، تصورات ذهنی و باورهای خود، می‌تواند هر چیزی را جذب کند و واقعیت‌های بیرونی زندگی خود را شکل دهد. تجربه و تحقیق نشان می‌دهد، آن چه در اغلب منابع و آثار موجود به چشم می‌خورد، رویکردی ساده انگارانه و سطحی می‌باشد که اغلب در قالب جملات انگیزشی یا آموزه‌هایی شبه علمی عرضه می‌شود. بدون آنکه بنیان‌های نظری، علمی، تاریخی یا معرفت‌شناسی آن به درستی تحلیل شده باشد. مسئله اصلی تحقیق در این مقاله، نبودن تبیین و تحلیل دقیق و نظام مند از قانون جذب در بین عامه مردم و طرفداران آن، در حوزه‌های فیزیک، فلسفه، روانشناسی و اسلام می‌باشد و این خلأ، ضرورت پرداختن جدی و علمی به این موضوع در این حوزه‌ها، که به نوعی مفاهیمی نزدیک به قانون جذب را، هر چند با تفاوت‌هایی گاه بنیادین در مبانی و تفسیرها مطرح کرده‌اند، را روشن می‌سازد. این همپوشانی‌ها و گسست‌ها زمینه‌ای غنی را برای پژوهش هم می‌آورند. حال این سوال مطرح می‌شود، که قانون جذب از منظر علمی، فلسفی روانشناختی و اسلامی چگونه قابل تبیین است؟ برای پاسخ به این پرسش، لازم است با مروری بر خاستگاه‌های تاریخی و تطبیقی این مفهوم، به تحلیل وجوه علمی، نظری و کاربردی آن پرداخته شود. امری که در مقاله‌هایی که مشاهده شده، کمتر به صورت جامع به آن پرداخته شده است.

از جمله مقالاتی که بررسی شده، مقاله "نقد و بررسی نظریه راز(قانون جذب)" نوشته حمیدرضا مظاهری سیف، پاییز ۱۳۹۰، فقط به بررسی کلی این نظریه و تأثیر نیروی فکر و قوانین حاکم بر این تأثیر گذاری و جداسازی آراء صحیح از اشتباه پرداخته است. و یا در مقاله ای با عنوان "دعا در اندیشه رهبری و مقایسه آن با قانون جذب" به قلم حمزه شریفی دوست، تابستان ۹۱، فقط به بررسی این قانون، مقایسه آن با دعا و بررسی این شبهه که برخی از افراد متدین هم تصور می‌کنند، قانون جذب برآمده از متون اسلامی و یا مورد تایید اسلام است، پرداخته است. اما تلاش این مقاله بر این است که با بهره‌گیری از منابع معتبر، در حوزه‌های

یاد شده، خلاء موجود را با رویکردی جامع و تحلیلی پوشش دهد و تصویری روشن‌تر و چند سویه از قانون جذب ارائه کند.

مفهوم شناسی

۱. تبیین

کلمه ی تبیین در لغت‌نامه تاج العروس: (التَّبَيُّنُ فِي الْأَمْرِ وَالتَّائِي فِيهِ) به معنای بررسی دقیق، تثبیت کردن و دقت امر و تأمل در آن می باشد.^۱

تبیین از ماده «بین» به معنای فاصله میان دو چیزی است. سپس به معنای جدایی و آشکار شدن آمده؛ چرا که فاصله افتادن میان دو چیز، این دو نتیجه را دارد، بعداً در هر کدام از این دو معنا به طور جداگانه به کار رفته، گاه به معنای جدایی و گاه به معنای ظهور و آشکار شدن.

واژه تبیین در اصلاح، به معنای ظهور و انکشاف و وضوح آمده است؛ لذا «بینه» به چیزی گفته می شود که دلیل روشن و آشکاری است، خواه عقلی باشد یا محسوس. «بیان» به معنای پرده برداری از چیزی است، خواه به وسیله نطق بوده باشد یا نوشتن یا اشاره یا شاهد حال.^۲

۲. جذب

کلمه جذب در لغت نامه تاج العروس: (جَذَبَهُ أَيْ الشَّيْءَ يَجْذِبُهُ)، جَذَبَهُ یعنی چیزی را کشید، صورت فعلی آن "يَجْذِبُهُ" است، با مصدر "جَذَبًا"

از سیبویه نقل شده: "جَذَبَ الشَّيْءَ" یعنی آن را از جای خود حرکت داد.

در کتاب "المحكم" آمده: "جَذَبَهُ" مانند "جَازَبَهُ" یعنی او را جذب کرد.^۳

^۱ . زبیدی، تاج العروس، ج ۱۸، ص ۸۴.

^۲ . مکارم شیرازی، پیام قرآن، ج ۱، ص ۲۱۳.

^۳ . زبیدی، تاج العروس، ج ۱۸، ص ۳۵۸.

۳. قانون جذب

در کتاب راز، قانون جذب به عنوان قدرتمندترین قانون کائنات و عظیم ترین و قابل اطمینان ترین قانونی که کل نظام خلقت بدان متکی است، شمرده می شود و حکایت از این دارد که هر چیزی مشابه خود را جذب می کند. بنابراین تو وقتی فکری را در ذهنت داری، در واقع افکار مشابه را به سوی خود جذب می کنی و از طریق این قوی ترین قانون، افکارت در زندگی به اوضاع و احوال تبدیل می شوند. افکار مغناطیس هستند و بسامد دارند. همانطور که در حال فکر کردن هستی، افکارت به کائنات فرستاده می شوند و به طور مغناطیسی چیزهایی همانند را که بسامدی مشابه دارند، جذب می کند. هر آنچه بیرون فرستاده شود به سوی منبع خود برمی گردد و این منبع خودت هستی. قانون جذب قانون طبیعت است، این موردی غیر شخصی است و خوب و بد نمی شناسد، فقط افکار تو را دریافت می کند و آنها را به صورت تجربه زندگی به سوی خودت باز می گرداند. قانون جذب، صرفاً همان چیزی را که در ذهنت می گذرد، به سوی تو برمی گرداند.^۱

۱. قانون جذب

قانون جذب^۲، یکی از اصول دین جدیدی، به نام تفکر نو^۳ می باشد که در قرن هجدهم و نوزدهم به تدریج با انباشته شدن افکار و ادعاهای ماورائی افرادی چون سوئدنبگ^۴، کوئنبه ای^۵، اماهاپکینز^۶ والدوامرسون^۷، و... شکل گرفت و در قرن بیستم

^۱ . برن، راز، ترجمه نفیسه معتکف، ص ۲۲_ ۱۷.

^۲ Law of Attraction.

^۳ New Thought.

^۴ . nuel Swedenborg

^۵ Phineas Quimby Eman.

^۶ Emma CurtisHopkins.

^۷ Ralph WaldoEmerson.

به عنوان یک دین جدید به عنوان تفکر نو شناخته شد. مروجان تفکر نو معنویت را به معنای بازگشت به نیروهای درونی و پتانسیل الهی درون تصور می‌کنند و با آموزش روش‌هایی مانند قانون جذب، مدعی توانمندسازی مردم و فعال کردن پتانسیل‌های بشری هستند. قانون جذب یکی از مهم‌ترین موضوعاتی است که پیامبران دین تفکر نو به ترویج آن می‌پردازند. البته این دین آموزه‌های دیگری هم نظیر تجسم خلاق^۱، دعای مثبت^۲، باور به عصر جدید^۳، دارد. بر اساس سخنان مروجان قانون جذب، این قانون با جملات کار نمی‌کند، بلکه با تصورات است که عمل می‌کند. وقتی چیزی را می‌خواهید، همین که تصویر آن به ذهن می‌آید، فرایند جذب شروع می‌شود. حتی زمانی هم که چیزی را نمی‌خواهید، باز هم به محض تصور موضوعی، جذب اتفاق می‌افتد و آنچه را که خواسته نشده، محقق می‌شود. پس باید آنچه که می‌خواهید تصور کنید. تصور به تنهایی کافی نیست، بلکه احساس هم لازم است. فرد باید احساس کند که خواسته اش برآورده می‌شود. احساس به فکر نیرو می‌بخشد، دنیا حسی است و تنها با تصور نمی‌توانی خواسته‌ات را به دست آوری. تحقق آرزوها، به نیرویی که به آنها می‌دهی، بستگی دارد. پس هرگاه به اندازه کافی انرژی به افکار داده شود، افکار محقق می‌شوند. مروجان قانون جذب ادعا می‌کنند که این قانون استثنا ندارد. و یک قانون واقعی و قطعی است که تمام رویدادهای زندگی انسان بر اساس آن اتفاق می‌افتد و حتی زندگی کنونی انسان، ناشی از تصاویر ذهنی اوست. در واقع همه در شرایطی هستند که به خواسته‌هایشان می‌رسند، اما چون توجه ندارند که این خواسته‌ها همانطور که به ذهنشان خطور می‌کند محقق می‌شود، بر آن کنترل نداشته و آنچه نمی‌خواهند در زندگی‌شان رخ می‌دهد^۴.

^۱ Creative Visualization.

^۲ Affirmative Prayer.

^۳ New Age.

^۴ . مظاهری سیف، نگاهی متفاوت به قانون جذب، ص ۲۳_۱۸

پرداختن به بهترین کارهایتان، غنیمت بشمارید و چونان صاحبان تشخیص و خرد [به عمل] مبادرت کنید^۱».^۲

آموزه‌های اسلامی دعا را در کنار تلاش انسان معنادار می‌کند و دعا بدون کار نکوهیده است. در روند عادی و بدون تصور قانون جذب، خواسته‌های انسان با ۱. مدیریت و برنامه‌ریزی معین و ۲. تلاش برای رسیدن به خواسته‌ها، به دست می‌آید. تصویرسازی صحیح از خواسته همراه با برنامه‌ریزی (مقام تفکر) و تلاش انسان برای رسیدن به خواسته (مقام عمل) دو ساز و کار مهم عملیاتی شدن خواسته‌ها می‌باشد. این امر یک روند عقلانی برای تحقق خواسته‌هاست. در آموزه‌های اسلامی، مسئله انگیزه الهی به این فرایند اضافه می‌شود و انگیزه الهی، موجب اعتماد به نفس فاعل رونق کار، معناداری کار، ایجاد حس رضایتمندی، مسئولیت‌پذیری و تلاش در جهت کمال‌خواهی انسان می‌شود. بر اساس این طرح، برنامه‌ریزی دارای اهمیت است. اما در قانون جذب صراحتاً این برنامه‌ریزی نفی می‌شود. برای مثال برن در کتاب معجزه، بر شفاف بودن خواسته‌ها تأکید می‌کند و می‌گوید: در مورد جزئیات خواسته‌ها تأمل کن. اما یادت باشد صرفاً وظیفه تو این است که فهرستی از خواسته‌هایت را تهیه کنی؛ نه در مورد چگونگی دستیابی به آنها. و این امر، با توجه به ادعای قانون جذب، یعنی تمرکز بر خواسته‌ها و باور به تحقق آنها، امری طبیعی است. توجه به توانمندی‌های انسان و توجه به امکانات، دو مؤلفه‌ای هستند که از حداقل شرط‌های ضروری در برنامه‌ریزی محسوب می‌شوند. عقلانیت اقتضا می‌کند انسان، در خواسته‌های خود بر این دو مؤلفه تأکید کند. انسان شایسته است باوری عمیق داشته باشد که "می‌تواند". اما نباید در همین حد باقی بماند و تنها راه رسیدن را باور و خواسته عمیق بداند. بنابراین در هر برنامه‌ریزی، لحاظ توانمندی‌ها و امکانات بیرونی شرط لازم است. اما در قانون جذب چنین ملاحظاتی به کار نمی‌رود. می‌توان گفت، خواسته‌های انسان به دو نوع معقول و غیرمعقول و از طرف دیگر به اخلاقی و غیر اخلاقی تقسیم می‌شوند. در قانون جذب، تنها خواستن مهم است و به معقول و یا اخلاقی بودن خواسته‌ها تأکیدی ندارد و حتی جایگاهی در نظام ارزش‌گذاری انسان ندارد. اما دعا در

^۱. همان، ص ۱۵۲.

^۲. قانون جذب چیست؟ آیا اسلام، قانون جذب را قبول دارد؟ سایت اسلام کوئست

نت <https://www.islamquest.net>

اسلام، تنها خواستن نیست؛ بلکه گفتگویی اثربخش است. و در ادبیات معنویت اسلام، خیرخواهی و دیگرخواهی برای دیگر انسان‌ها در دعا بسیار مورد تأکید است.^۱

دعا در اسلام خواستن متواضعانه از خداوند است، اما خواسته در فرایند جذب، خواستن فرمانروا گونه از کائنات است. انسان با ذهن خود در کائنات تحول ایجاد می‌کند و خواستن از خداوند مطرح نیست. ادعای متافیزیکی قانون جذب مبنی بر آماده بودن کائنات و خدمتکار تام آن برای خواسته‌های عمیق و درونی شده انسان است، در حالی که عالم هستی با غنای وجودی خود و در آموزه‌های اسلامی مسخر انسان است؛ اما مسخر کنش‌های فعالانه انسان. به این معنا که شخص با کنش پویای خود، می‌تواند خواسته‌ها را محقق کند و در جهان هستی چنین ظرفیتی وجود دارد. در آموزه‌های اسلامی، دعا ۱. مسبوق به جهان بینی ایمانی و الهی زیستن است و ۲. خواستن از خداوند است و ۳. تواضع و اخلاص شرط اساسی آن به شمار می‌آید. اما در قانون جذب خواستن ۱. مسبوق به پیش داشته‌های معرفتی نیست؛ ۲. حاصل تعامل ذهن و کائنات است؛ ۳. نه تنها تواضعی در کار نیست، بلکه این خواسته باید در جهان بیرونی صورت عینی پیدا کند. دعا در فرهنگ اسلامی، ابزاری برای با خدا بودن است؛ ارتباطی که در آن انسان تلاش می‌کند با بالا بردن خود محدود و همسازگار کردن آن با حقیقت متعالی، شکوفندگی را در خود ایجاد کند. حقیقت ناب دعا، با خدامحوری و سخن گفتن با خداوند است. اما در قانون جذب، خواستن، ارتباط با کائنات است. مؤلفه‌های اصلی دعا در اسلام، ارتباط انسان با خداوند توجه قلبی به خدا، طلب و خواسته مطلوب، ایمان و باور انسان به فقر ذاتی خویش در برابر غنای مطلق و کمال خواهی تعالی گرایانه و فیض خواهی از خداوند است. محتوای غنی و اثربخشی دعا در زندگی انسان با توجه به بعد کمال طلبی آن به تعالی زیستن در انسان منجر می‌شود. از این رو فقر وجود شناختی از مبانی متافیزیکی دعا، آگاهی بخشی و معرفت زایی از شاخص‌های دعا، نیاز فطری از بنیادهای انسان شناختی دعا، ارتباط عاطفی_عاشقانه از تعاملات سازنده و موثر در دعا و کمال خواهی متعالی از لوازم

۱. قربانی، بررسی انتقادی ارتباط معنایی "دعا" و "خواستن" در آموزه‌های اسلامی و قانون جذب، ص ۷۰-۷۵.

آن به شمار می‌آید. بنیادها و لوازمی که در خواستن و باور عمیق در قانون جذب جایگاهی ندارد.^۱

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر، با عنوان تبیین قانون جذب و با هدف بررسی تطبیقی مفهوم قانون جذب، نشان داد که این ایده در شکل رایج امروزی‌اش، بیش از آنکه بر پایه‌های علمی استوار باشد، محصولی ترکیبی از گزاره‌های انگیزشی و تفاسیر ساده انگارانه می‌باشد. اهمیت تحقیق از آنجا ناشی می‌شود که، قانون جذب در فضای عمومی و در بین بسیاری از افراد، به عنوان راهکار قطعی، به ویژه در حوزه موفقیت و تغییر سرنوشت تبدیل شده است. بدون آنکه ریشه‌های علمی و یا دینی آن به درستی شناخته شده باشد و آگاهی از مرز بین مفاهیم علمی و غیر علمی وجود داشته باشد. اما کلیت این نظریه به ویژه در قالب مطلق گرایانه و اغراق آمیز خود فاقد پشتوانه علمی و نظری معتبر و قابل اتکا می‌باشد. مفاهیم قانون جذب، اگرچه در ارتباط با تأثیر باور و نگرش، بر رفتار و کیفیت تجربه با یافته‌های علمی همخوانی نسبی دارد؛ اما این اشتراک‌ها به معنای تأیید محتوای رایج قانون جذب نیست. بلکه نشان دهنده تفاوت بنیادین، در مبانی انسان‌شناختی، هستی‌شناختی و غایت‌شناختی آن‌هاست. فرضیه تحقیق، بر این مبنا شکل گرفت، که قانون جذب اگرچه واجد برخی عناصر قابل تحلیل در علم روانشناسی و دین است، اما در کلان‌ترین شکل ارائه شده‌اش فاقد انسجام نظری و شواهد تجربی است. یافته‌ها نشان دادند که در فیزیک، ارجاعات رایج به نظریه کوانتوم و مفاهیم ارتعاش اغلب تحریف شده و فاقد اعتبار علمی‌اند. در فلسفه، تعبیر جذب آرزوها توسط مغز، تعبیری مجاز گونه می‌باشد و مغز (ذهن) هیچگاه به تنهایی توانایی شایستگی برای رسیدن به آرزوها را ندارد. در روانشناسی نیز، برخی مؤلفه‌های تفکر مثبت و تصویرسازی ذهنی اگرچه ممکن است در بهبود عملکرد فردی مؤثر باشند، اما این تأثیرات ناشی از تغییر رفتار و نگرش‌اند، نه تأثیر مستقیم افکار بر جهان بیرونی. همچنین در آموزه‌های اسلامی مفاهیمی چون دعا مورد بررسی قرار گرفت و مشخص شد که اگرچه شباهت‌های ظاهری با قانون جذب دارد، اما اصل در اسلام، وابستگی امور به اراده الهی است نه صرف تمرکز ذهن

^۱. همان، ص ۷۵-۸۰.

انسان. و جایگاه اراده الهی وابستگی، مطلق انسان به خداوند و غایت‌مندی زندگی دینی تفاوت‌های بنیادینی با دیدگاه فرد محور قانون جذب ایجاد می‌کند. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که قانون جذب نیازمند بازخوانی، پالایش مفهومی و تفکیک دقیق، از مفاهیم علمی و دینی است. و قانون جذب آنگونه که در فضای عمومی تبلیغ می‌شود نه تنها قابلیت اثبات علمی ندارد، بلکه با روح توحیدی و واقع‌گرای دین نیز در تعارض است و ترویج چنین مفهومی، بدون نقد عالمانه و آگاهی، می‌تواند فرد را از واقع‌نگری، تلاش واقعی و توکل آگاهانه دور سازد و موجب گمراهی فکری، مسئولیت‌گریزی و شکل‌گیری انتظارات غیر واقع‌گرایانه در افراد شود. بنابراین برخورد آگاهانه با این پدیده ضرورتی فرهنگی، علمی و دینی می‌باشد.

منابع

* قرآن، ترجمه مکارم شیرازی

* نهج البلاغه، ترجمه فیض الاسلام

* صحیفه سجادیه، ترجمه فولادوند

—کتاب فارسی

۱. برن، راندا، راز، ترجمه نفیسه معتکف، تهران، لیوسا، چاپ بیست و چهارم، ۱۳۸۷

ه.ش، نشریه اندیشه نوین دینی، ۱۴۰۰، شماره ۶۴.

۲. مظاهری سیف، حمیدرضا، **نگاهی متفاوت به قانون جذب**، قم، معنویت پژوهی،

چاپ چهارم، ۱۴۰۳

۳. مکارم شیرازی، ناصر، **پیام قرآن**، تهران، دارالکتب اسلامی، ۱۳۸۱ ه.ش.

—کتاب عربی

۴. زبیدی، مرتضی، **لغت‌نامه تاج العروس من جواهر القاموس**، بیروت، لبنان، دارالفکر

الطباعة، چاپ اول، ۱۴۱۴ ه.ق (۱۹۹۴ م)

—منابع اینترنتی و الکترونیکی

—مقالات اینترنتی

۵. حسین پور، رسول، «پایه گذاران و نخستین مروجان قانون جذب* طرح و نقد پنداره‌هایی چند از جری و استر هیکس»، نشریه مطالعات معنوی، ۱۳۹۵، شماره ۲۱ و ۲۲.

۶. شریفی دوست، حمزه «قانون جذب»، نشریه مطالعات معنوی، ۱۳۹۱ شماره ۳.

۷. قربانی، هاشم، «بررسی انتقادی ارتباط معنایی "دعا" و "خواستن" در آموزه‌های اسلامی و قانون جذب»، نشریه اندیشه نوین دینی، ۱۴۰۰، شماره ۶۴

—سایت

۸. تحریریه جذب ساده، «فیزیک کوانتوم چگونه قانون جذب را توضیح می‌دهد؟»،

سایت جذب ساده، <https://jazbesadeh.com>

۹. «ریشه‌های قانون جذب در عرفان کابالا» سایت فرقه نیوز، ۱۸ بهمن

۱۴۰۲، (۱۲:۳۲) <https://ferghe.ir>

۱۰. «قانون جذب چیست؟، آیا اسلام قانون جذب را قبول دارد؟»، اسلام کوئست

نت، ۶ بهمن ۱۳۹۵ <https://www.islamquest.net/fa/archive/fa74251>

۱۱. مظاهری سیف، حمیدرضا، «قانون جذب از ریشه در جادوگری تا عرفان یهودی

و فرقه سازی مسیحی»، سایت فرقه نیوز، ۲۳ مهر ۱۴۰۲، (۱۳:۳۱)

<https://ferghe.ir>